[3607] – 101

M.A. (Semester – I) Examination, 2009
SOCIOLOGY
(Compulsory Paper)
(Classical Sociological Tradition)
(2008 Pattern) (New)

Time : 3 Hours | Max. Marks : 80

N.B : *i)* ***All*** *questions are* ***compulsory.***
ii) Figures to the ***right*** *indicate* ***full*** *marks.*

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words. **20**

   1) Analyse Weber's contribution to the methodology of social sciences.
   2) Discuss impact of social and intellectual forces in developing sociological theory.

2. Answer **any one** of the following questions within **500** words. **20**

   1) Critically evaluate Marx's theory of historical materialism.
   2) Explain Durkheim's theory of religion.

3. Answer **any two** of the following within **250** words **each**. **20**

   1) Explain limitations of classical theory with reference to colonialism.
   2) Critically evaluate theory of alienation.
   3) Briefly explain Durkheim's theory of division of labour.
   4) State Weber's views about bureaucracy.

4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words **each**. **20**

   1) Limitations of classical theory with specific reference to gender.
   2) Marx's concept of social class.
   3) Characteristics of social facts.
   4) Durkheim's concept of suicide.
   5) Protestant ethics.
   6) Characteristics of capitalism.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

*सूचना : १) **सर्व** प्रश्न **आवश्यक** आहेत.*
*२) **उजवीकडील** अंक **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*

१. खालीलपैकी **कोणत्याही एका** प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा. २०

१) सामाजिक शास्त्रांच्या अभ्यासपद्धतीला वेबरच्या योगदानाचे परीक्षण करा.

२) समाजशास्त्रीय सिद्धान्ताच्या विकासावर प्रभाव टाकणाऱ्या सामाजिक आणि बौद्धिक प्रभावांची चर्चा करा.

२. खालीलपैकी **कोणत्याही एका** प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा. २०

१) मार्क्सच्या ऐतिहासिक भौतिकवादाच्या सिद्धान्ताचे टीकात्मक मूल्यमापन करा.

२) डुरखीमचा धर्माचा सिद्धान्त स्पष्ट करा.

३. खालीलपैकी **कोणत्याही दोन** प्रश्नांची प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे लिहा. २०

१) वसाहतवादाच्या संदर्भात अभिजात सिद्धान्ताच्या मर्यादा स्पष्ट करा.

२) परात्मतेच्या सिद्धान्ताचे टीकात्मक मूल्यमापन करा.

३) डुरखीमचा श्रमविभाजनाचा सिद्धान्त थोडक्यात स्पष्ट करा.

४) वेबरचे नोकरशाही विषयीचे विचार सांगा.

४. खालीलपैकी **कोणत्याही चारवर** प्रत्येकी १०० शब्दांत संक्षिप्त टीपा लिहा. २०

१) लिंगभावाच्या संदर्भात अभिजात सिद्धान्ताच्या मर्यादा.

२) मार्क्सची सामाजिक वर्गाची संकल्पना.

३) सामाजिक तथ्यांची वैशिष्ट्ये

४) डुरखीमची आत्महत्येची संकल्पना.

५) प्रोटेस्टंट नीतितत्वे.

६) भांडवालशाहीची वैशिष्ट्ये

[3607] – 101

M.A. (Semester – I) Examination, 2009
SOCIOLOGY
(Compulsory)
(Classical Sociological Tradition) (Old)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B : *1) **All** questions are **compulsory.***
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words. **20**

   1) "The history of hitherto existing societies is the history of class struggle". Discuss.
   2) Explain Durkheim's theory of suicide.

2. Answer **any one** of the following questions within **500** words. **20**

   1) Analyse Weber's contribution to the methodology of social sciences.
   2) What is enlightenment ? Explain the impact of enlightenment on thinking and reasoning.

3. Answer **any two** of the following questions within **250** words **each.** **20**

   1) State the characteristics of traditional feudal economy.
   2) Briefly explain Marx's theory of alienation.
   3) Briefly analyse Durkheim's views about religion.
   4) Examine Du Bois's views about race in context of limitations of classical theory.

4. Write notes on **any four** of the following within **100** words **each**. **20**

   1) Economic determinism.
   2) Mechanical solidarity and organic solidarity.
   3) Types of social action.
   4) The concept of bureaucracy.
   5) Gilman's views about Gender.
   6) Impact of industrial revolution on society.

मराठी रूपांतर

*सूचना : १) **सर्व** प्रश्न **आवश्यक** आहेत.*
*२) **उजवीकडील** अंक प्रश्नांचे **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*

१. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे **५००** शब्दांत उत्तर लिहा. **२०**

१) ''अस्तित्वात असलेल्या समाजांचा इतिहास हा वर्गसंघर्षाचा इतिहास आहे.'' चर्चा करा.

२) डुरखीमचा आत्महत्तेचा सिद्धान्त स्पष्ट करा.

२. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे **५००** शब्दांत उत्तर लिहा. **२०**

१) सामाजिक शास्त्रांच्या अभ्यासपद्धतीला वेबर यांनी दिलेल्या योगदानाचे विश्लेषण करा.

२) प्रबोधन म्हणजे काय ? प्रबोधनाचे विचारप्रक्रिया आणि कारण मिमांसेवर होणारे परिणाम स्पष्ट करा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची प्रत्येकी **२५०** शब्दांत उत्तरे लिहा. **२०**

१) युरोपातील पारंपारिक सरंजामशाही अर्थव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये सांगा.

२) मार्क्सचा परात्मतेचा सिद्धान्त थोडक्यात स्पष्ट करा.

३) डुरखीमच्या धर्मविषयक विचारांचे थोडक्यात विश्लेषण करा.

४) द्यु बॉई (Du Bois) यांच्या अभिजात सिद्धान्ताच्या मर्यादासंदर्भात वंशविषयक विचारांचे परीक्षण करा.

४. खालीलपैकी कोणत्याही **चारवर** प्रत्येकी **१००** शब्दांत टिपा लिहा. **२०**

१) आर्थिक निर्णायकवाद

२) यांत्रिक ऐक्यभाव व जैविक ऐक्यभाव

३) सामाजिक क्रियांचे प्रकार

४) नोकरशाहीची संकल्पना

५) गिल्मन (Gilman) यांचे लिंगभाव विषयक विचार

६) औद्योगिक क्रांतीचे समाजावर होणारे परिणाम.

[3607] – 102

M.A. (Semester–I) Examination, 2009
SOCIOLOGY Compulsory
SC–02 : Sociology of India
(2008 Pattern) (New)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B. *: i)* ***All*** *questions are* ***compulsory****.*
ii) Figures to the ***right*** *indicate* ***full*** *marks.*

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
   1) Write an essay on formation of Sociology in India.
   2) Take a brief review of different approaches in the study of Indian Society.

2. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
   1) Examine the factors of disintegration of joint household in India.
   2) Define caste and class. Discuss the interrelationship of caste and class as forms of social stratification in India.

3. Answer **any two** of the following questions within **250** words each : **20**
   1) Discuss how the understanding of modernity in India has changed in recent times.
   2) What is rural-urban continuum ? What are the limitations of rural-urban continuum approach ?
   3) Examine the contribution of M.N. Shriniwas to the structural functional approach to study Indian Society.
   4) State the sources and features of tradition in India.

4. Write notes on **any four** of the following within **100** words each : **20**
   1) Gender as a form of social stratification in India.
   2) Five characteristics of Indian tribes.
   3) Limitations of Indological approach.
   4) Neera Desai's contribution to feminist perspective to the study of Indian Society.
   5) Any two features of Kinship in India.
   6) Secularism as a dimension of modernity in India.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : *i)* ***सर्व*** *प्रश्न* ***अनिवार्य*** *आहेत.*
ii) ***उजवीकडील*** *अंक प्रश्नांचे पूर्ण* ***गुण*** *दर्शवितात.*

1) खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तरे **500** शब्दात लिहा. **20**
   1) भारतीय समाजशास्त्राची जडण घडण यावर निबंध लिहा.
   2) भारतीय समाजाच्या अभ्यासातील विविध दृष्टीकोनांचा थोडक्यात आढावा घ्या.

2) खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा. **20**
   1) संयुक्त घरदाराच्या विघटनाच्या घटकांचे परिक्षण करा.
   2) जात व वर्गाची व्याख्या करा. भारतीय समाजिक स्तरी–करणातील जात व वर्ग यांच्या परस्परसंबंधाची चर्चा करा.

3) खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **250** शब्दांत लिहा. **20**
   1) आधुनिक काळात भारतातील आधुनिकतेच्या आकलनातील परिवर्तनाची चर्चा करा.
   2) ग्रामीण नागरी सातत्य म्हणजे काय ? ग्रामीण नागरी सातत्य या दृष्टीकोनाच्या मर्यादा कोणत्या आहेत ?
   3) भारतीय समाजाच्या अभ्यासातील संरचनात्मक प्रकार्यवादी दृष्टीकोनात एम.एन. श्रीनिवास यांनी केलेल्या योगदानांचे परीक्षण करा.
   4) भारतातील परंपरांची वैशिष्टये व उगम साधने स्पष्ट करा.

4) खालीलपैकी कोणत्याही **चार** टिपा प्रत्येकी **100** शब्दात लिहा : **20**
   1) लिंगभाव : भारतीय सामाजिक स्तरीकरणाचा एक प्रकार.
   2) भारतीय आदिवासींची पाच वैशिष्ट्ये
   3) प्राच्यविद्याशाखीय दृष्टीकोनाच्या मर्यादा.
   4) भारतीय समाजाच्या अभ्यासातील स्त्रीवादी दृष्टिकोनास नीरा देसाई यांनी दिलेले योगदान.
   5) भारतातील नाते संबंधाची कोणतेही दोन वैशिष्ट्ये.
   6) धर्मनिरपेक्षता–भारतातील आधुनिकतेचे एक अंग.

[3607] – 102

M.A. (Semester–I) Examination, 2009
SOCIOLOGY (Compulsory)
(Perspectives in Indian Society) (Old)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B. *: i)* ***All*** *questions are* ***compulsory****.*
ii) Figures to the ***right*** *indicate* ***full*** *marks.*

1. Answer **any one** of the following within **500** words : **20**
   i) Discuss contribution of G.S. Ghurye to Indological Perspective.
   ii) Examine effects of globalisation on Indian Society.

2. Answer **any one** of the following within **500** words : **20**
   i) Explain causes of farmers suicides in India and discuss solutions.
   ii) Discuss contribution of feminist perspective to the study of Indian Society.

3. Answer **any two** of the following within **250** words each : **20**
   i) Discuss problems faced by tribals in present India.
   ii) Discuss the issue of privatisation of education in India.
   iii) Explain the need for non-brahmin perspective for study of Indian Society.
   iv) Discuss changes taking place in present Indian villages.

4. Write notes on **any four** of the following within **100** words each : **20**
   i) Concept of SEZ
   ii) Tenets of subaltern perspective
   iii) Jotirao Phule's concept of 'Satyashodhak'.
   iv) Sex and gender
   v) Meaning of Voluntary Retirement Scheme (VRS)
   vi) Dialectical perspective.

मराठी रूपांतर

सूचना : *i)* ***सर्व*** *प्रश्न* ***अनिवार्य*** *आहेत.*
ii) ***उजवीकडील*** *अंक प्रश्नांचे* ***गुण*** *दर्शवतात.*

१) खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे **500** शब्दात उत्तर लिहा. **20**

i) भारतशास्त्रीय दृष्टीकोनाला ची.एस.घुर्ये यांनी दिलेल्या यागदानाची चर्चा करा.

ii) जागतिकीकरणाच्या भारतीय समाजावरील परिणामांचे परीक्षण करा.

२) खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे **500** शब्दांत उत्तर लिहा. **20**

i) भारतातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्यांची कारणे समजावून सांगा व उपायांची चर्चा करा.

ii) स्त्रीवादी दृष्टीकोनाने भारतीय समाजाच्या अभ्यासाला दिलेल्या योगदानाची चर्चा करा.

३) खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची प्रत्येकी **250** शब्दात उत्तर लिहा. **20**

i) वर्तमान भारतातील आदिवासीं पुढील समस्यांची चर्चा करा.

ii) भारतातील शिक्षणाच्या खजगीकरणाच्या प्रश्नाची चर्चा करा.

iii) भारतीय समाजाच्या अभ्यासा साठी अब्राम्हणी दृष्टीकोनाची गरज का आहे ते समजावून सांगा.

iv) वर्तमान भारतीय खेड्यांमध्ये होणाऱ्या बदलांची चर्चा करा.

४) खालीलपैकी कोणत्याही **चारांवर** प्रत्येकी **100** शब्दात टीप लिहा. **20**

i) 'विशेष आर्थिक क्षेत्रा' ची संकल्पना

ii) शोषित दृष्टीकोनाची तत्त्वे

iii) जोतीराव फुले यांची 'सत्यशोधक' संकल्पना

iv) लिंग आणि लिंगभाव

v) स्वेच्छा निवृत्ती योजनेचा अर्थ

vi) द्वंद्वात्मक दृष्टीकोन.

[3607] – 103

M.A. (Part – I) (Semester – I) Examination, 2009
SOCIOLOGY (Optional Paper)
Agrarian Society in India
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours | Max. Marks : 80

*N.B. : 1) **All** questions are **compulsory**.*
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**

   1) Examine the basic features of peasant society and tribal society.
   2) Assess the impact of the British Policy with reference to the land ownership and revenue on the agrarian structure in India.

2. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**

   1) Describe the Feudalism as one of the stages of development of Agrarian Society.
   2) Explain in detail the concept of Community Development Programmes and describe the success and failure of these programmes.

3. Answer **any two** of the following questions within **250** words each : **20**

   1) Explain the decentralization of power with reference to Panchayat Raj System.
   2) Describe the nature and the outcome of Green Revolution.
   3) Examine the Employment Guarantee Scheme.
   4) Examine the impact of globalization on Indian agriculture.

4. Write notes on **any four** of the following in **100** words each : **20**

   1) Asiatic mode of production
   2) Naxalbari movement
   3) Peasant Movement, in the 1980s
   4) Agrarian Teebhage movement
   5) Concept of Agrarian social structure
   6) Problems of Farmers in Maharashtra.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : *i)* ***सर्व*** *प्रश्न अनिवार्य आहेत.*
ii) ***उजवीकडील*** *अंक संबंधित प्रश्नांचे* ***पूर्ण*** *गुण दर्शवितात.*

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांपर्यंत लिहा. **20**

   1) कृषक समाज आणि आदिवासी समाजाच्या मूलभूत वैशिष्ट्यांचे परीक्षण करा.
   2) जमिनीची मालकी व महसूल या संबंधीच्या ब्रिटीशांच्या धोरणाचा भारतीय कृषिरचनेवर झालेल्या परिणामांचे मूल्यमापन करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांपर्यंत लिहा. **20**

   1) कृषि समाजाचा विकासाचा एक टप्पा म्हणून सरंजामशाही व्यवस्थेचे वर्णन करा.
   2) समुदाय विकास कार्यक्रम, ही संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करून त्याचे यश–अपयश वर्णन करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **250** शब्दांपर्यंत लिहा : **20**

   1) पंचायत राज व्यवस्थेच्या संदर्भात सत्तेचे विकेंद्रीकरण स्पष्ट करा.
   2) हरित क्रांतिचे स्वरूप आणि ती ची निष्पत्ती विशद करा.
   3) रोजगार हमी योजनेचे परीक्षण करा.
   4) भारतीय शेतीवरील जागतिकीकरणाच्या प्रभावाचे परीक्षण करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही **चारवर** प्रत्येकी **100** शब्दांपर्यंत टीपा लिहा : **20**

   1) अशियायी उत्पादन पद्धती (प्रणाली)
   2) नक्षलवादी चळवळ
   3) 1980 च्या दशकातील शेतकरी चळवळी
   4) कृषिवलांची तेभागा चळवळ
   5) कृषिवल सामाजिक संरचनेची संकल्पना
   6) महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांच्या समस्या.

[3607] – 104

M.A. (Semester – I) Examination, 2009
SOCIOLOGY
(Optional Paper) (2008 Pattern)
Sociology of Social Movements

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

*N.B. : 1) **All** questions are **compulsory**.*
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words :
   1) Define 'social movement' and explain its features, with examples. **20**
   2) Describe the significance of caste and gender as bases of social movements.

2. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
   1) Explain the 'Impact of Trade Union Movement on Indian labour in industries', write examples.
   2) Assess the present position of Dalit movement in Maharashtra.

3. Answer **any two** of the following questions within **250** words **each** : **20**
   1) Describe the distinguishing features of Reforms movements.
   2) Explain the relationship between the social movements and social change.
   3) Explain with illustrations the relationship between the state and social movement .
   4) Elaborate Marxist Approach towards social movement.

4. Write notes on **any four** of the following in **100** words **each** : **20**
   1) Ecological Movement in Maharashtra.
   2) New-social movements in India.
   3) The causes of Peasant Movements in India, after 1980.
   4) The role of ideology in social movements.
   5) What is meant by Civil society ?
   6) Counter movements in India.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

*सूचना : i) **सर्व** प्रश्न **अनिवार्य** आहेत.*
*ii) **उजवीकडील** अंक प्रश्नाचे **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रशनाचे उत्तर **500** शब्दांपर्यंत लिहा : **20**
   1) सामाजिक चळवळीची व्याख्या लिहून उदाहरणासह त्यांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
   2) जात आणि लिंगभाव यांचे सामाजिक चळवळीचे आधार म्हणून महत्व विशद करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांपर्यंत लिहा : **20**
   1) भारतातील औद्योगिक कामगारांवर कामगार चळवळींचा झालेला परिणाम स्पष्ट करा, उदाहरणे लिहा.
   2) महाराष्ट्रातील दलित चळवळीच्या सद्यस्थितीचे मूल्यमापन करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तर प्रत्येकी **250** शब्दांपर्यंत लिहा : **20**
   1) सुधारणा विषयक चळवळींचे वेगळेपण दर्शविणारी वैशिष्ट्ये विशद करा.
   2) सामाजिक चळवळी आणि सामाजिक परिवर्तन यांचा परस्पर संबंध स्पष्ट करा.
   3) राज्यसंस्था (शासन) आणि सामाजिक चळवळी यांच्यामधील परस्पर संबंध सोदाहरण स्पष्ट करा.
   4) सामाजिक चळवळीच्या विश्लेषणाचा मार्क्सवादी दृष्टिकोन विशद करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही **चारवर** प्रत्येकी **100** शब्दांपर्यंत टीपा लिहा : **20**
   1) महाराष्ट्रातील पर्यावरणीय चळवळी.
   2) भारतातील नवीन सामाजिक चळवळी.
   3) भारतातील 1980 नंतरच्या शेतकरी चळवळींची कारण मीमांसा.
   4) सामाजिक चळवळींमध्ये विचारसरणीची भूमिका.
   5) नागरी समाज (Civil Society) म्हणजे काय ?
   6) भारतातील प्रतिकार चळवळी.

M.A. (Semester – I) Examination, 2009
SOCIOLOGY (Optional Paper)
(Political Sociology)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B. : *i)* ***All*** *questions are* ***compulsory****.*
ii) Figures to the ***right*** *indicate* ***full*** *marks.*

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**

   1) Define political sociology. Explain the nature and scope of political sociology.

   2) Examine critically the relationship between caste system and patriarchy.

2. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**

   1) Explain the Liberal approach to the state.

   2) Discuss weber's perspective on the new political sociology.

3. Answer **any two** of the following questions within **250** words each : **20**

   1) Describe the relationship between society and polity.
   2) Explain the post-modernist approach to the state.
   3) Discuss the Marxist perspective on the New political sociology.
   4) Examine the relationship between society and state.

4. Write notes on **any four** of the following within **100** words each : **20**

   1) Nature of authority.
   2) Meaning of politics of the upper castes.
   3) Effects of religious nationalism.
   4) Pluralist approach.
   5) Ethnicity.
   6) Nature of Indian democracy.

मराठी रूपांतर

*सूचना : i) **सर्व** प्रश्न **अनिवार्य** आहेत.*
*ii) उजवीकडचे आकडे **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एक** प्रश्नाचे **500** शब्दांत उत्तर लिहा : **20**

   1) राजकीय समाजशास्त्राची व्याख्या द्या. राजकीय समाजशास्त्राची स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.

   2) जातीव्यवस्था आणि पित्रृसत्ता व्यवस्था यातील संबंधाचे टीकात्मक परीक्षण करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **एक** प्रश्नाचे **500** शब्दांत उत्तर लिहा : **20**

   1) राज्याचा उदारमतवादी दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

   2) नविन राजकीय समाजशास्त्राविषयी वेबरच्या दृष्टिकोनाची चर्चा करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची प्रत्येकी **250** शब्दांत उत्तरे लिहा : **20**

   1) समाज आणि राज्यव्यवस्था यातील संबंधाचे वर्णन करा.

   2) राज्याचा अधुनिकोत्तरवाद दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

   3) नविन राजकिय समाजशास्त्रावर मार्क्सच्या दृष्टिकोनाची चर्चा करा.

   4) समाज आणि राज्य यातील संबंध स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही **चार** वर प्रत्येकी **100** शब्दात टिपा लिहा : **20**

   1) अधिकाराचे स्वरूप

   2) उच्चजातीच्या राजकरणाचा अर्थ

   3) धार्मिक राष्ट्रवादाचे परिणाम

   4) बहुविधतेचा दृष्टिकोन

   5) वांशिकता

   6) भारतीय लोकशाहीचे स्वरूप.

[3607] – 106

M.A. (Semester–I) Examination, 2009
SOCIOLOGY
(Optional Paper) (2008 Pattern)
(Sociology of Maharashtra) Culture & Society

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B. *: 1)* ***All*** *questions are* ***compulsory****.*

2) Figures to the ***right*** *indicate* ***full*** *marks.*

1. Answer **any one** of the following within **500** words. **20**

   1) Critically evaluate the social reform movement in Maharashtra with special reference to widow remarriage.
   2) Examine the development of Dalit-Bahujan Politics in Maharashtra.

2. Answer **any one** of the following questions within **500** words. **20**

   1) Discuss the caste and class formation in the 19th century Maharashtra.
   2) Elaborate on the issue of farmers suicide in Maharashtra.

3. Answer **any two** of the following within **250** words each. **20**

   1) Explain the Vedokta controversy in Kolhapur State.
   2) Discuss the emergence of Shivsena as a form of ethnic nationalism.
   3) Discuss the issue of displacement with special reference to Narmada Andolan.
   4) Evaluate the role of women in Ambedkarite movement.

4. Write notes on **any four** of the following within **100** words each. **20**

   1) Impact of Non-Brahmin movement.
   2) Role of textile mill workers in working class movement in Maharashtra.
   3) Satyashodhak movement's views on women's education.
   4) Declining sex ratio in Maharashtra.
   5) Concept of regional disparity.
   6) Concept of SEZ (Special Economic Zone).

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : *१) **सर्व** प्रश्न **अनिवार्य** आहेत.*
*२) **उजवीकडील** अंक प्रश्नाचे **गुण** दर्शवितात.*

१) खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा. २०

१) विधवा पुनर्विवाहाच्या संदर्भात महाराष्ट्रातील समाजसुधारणा चळवळीचे चिकित्सात्मक मूल्यमापन करा.

२) महाराष्ट्रातील दलित–बहुजन राजकारणाच्या विकासाचे परीक्षण करा.

२) खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा. २०

१) १९ व्या शतकातील महाराष्ट्रामधील जात आणि वर्ग संरचनेवर चर्चा करा.

२) महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांचा आत्महत्येशी संबंधित मुद्दे विशद करा.

३) खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **250** शब्दांत लिहा. २०

१) कोल्हापूर संस्थानातील 'वेदोक्त' हक्का संबंधीचा वाद स्पष्ट करा.

२) वांशिक राष्ट्रवादाचा एक प्रकार म्हणून शिवसेनेच्या उदयावर चर्चा करा.

३) नर्मदा आंदोलनाच्या संदर्भात महाराष्ट्रातील विस्थापनाच्या समस्थेवर चर्चा करा.

४) आंबेडकरी चळवळीतील स्त्रियांच्यी भूमिकेचे मूल्यमापन करा.

४) खालीलपैकी कोणत्याही **चार** टिपा प्रत्येकी **१००** शब्दांत लिहा. २०

१) ब्राह्मणेतर चळवळीचा प्रभाव.

२) महाराष्ट्रातील कष्टकरी वर्गाच्या चळवळीतील गिरणी कामगारांची भूमिका.

३) सत्यशोधक चळवळीतील स्त्री शिक्षणावरील विचार.

४) महाराष्ट्रातील घटणारा लिंग दर.

५) प्रादेशिक विषमतेची संकल्पना.

६) विशेष आर्थिक क्षेत्राची संकल्पना (SEZ).

[3607] – 201

M.A. (Semester – II) Examination, 2009
SOCIOLOGY
(Compulsory) Paper – I
Contemporary Social Theories
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours | Max. Marks : 80

N.B. : *i)* ***All*** *questions are* ***compulsory****.*
ii) Figures to the ***right*** *indicate* ***full*** *marks.*

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
   1) Explain the levels of theorization.
   2) Discuss on Foucault's contribution to post-structuralism.

2. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
   1) Critically examine Bourdieu's contribution towards integration of theory.
   2) Discuss the contribution of Gramsci to Neo-Marxism.

3. Answer **any two** of the following questions within **250** words each : **20**
   1) State the contribution of Frankfurt School to Neo-Marxism.
   2) Explain the characteristics of Sociological theory.
   3) Briefly explain the contribution of Levi Strauss to structuralism.
   4) Explain the relationship between agency and structure according to Giddens.

4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words each : **20**
   1) Life world and system (Habermas).
   2) Concept of discipline (Foucault).
   3) Habitus and field (Bourdieu).
   4) Deconstruction (Derrida).
   5) Meaning of theory.
   6) Structuralism.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : *i)* ***सर्व*** *प्रश्न* ***आवश्यक*** *आहेत.*
ii) ***उजवीकडील*** *अंक* ***पूर्ण*** *गुण दर्शवितात.*

१. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०

१) सिद्धांताच्या पातळ्या स्पष्ट करा.

२) संरचनोत्तरवादाला फूको यांच्या असलेल्या योगदानावर चर्चा करा.

२. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०

१) सिद्धान्ताच्या एकत्रीकरणाच्या दिशेने बोदर्यु यांच्या योगदानाचे चिकीत्सक परीक्षण करा.

२) ग्रामसी यांच्या नव–मार्क्सवादातील योगदानाची चर्चा करा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे लिहा : २०

१) नवमार्क्सवादातील फ्रँकफर्ट संप्रदायाचे योगदान सांगा.

२) समाजशास्त्रीय सिद्धान्ताची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

३) लेवी स्ट्रॉस यांचे संरचनावादातील योगदान थोडक्यात स्पष्ट करा.

४) गिडन्स यांच्या मते कर्ता (Agency) व संरचना यांच्यात असणारा संबंध स्पष्ट करा.

४. खालीलपैकी कोणत्याही **चारवर** प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : २०

१) जीव–जगत व व्यवस्था (हेबरमास).

२) फूको यांची शिस्तीची संकल्पना.

३) सवयी आणि क्षेत्र (बोदर्यु).

४) विरचना (Deconstruction) (डेरीडा).

५) सिद्धान्ताचा अर्थ.

६) संरचनावाद.

[3607] – 202

M.A. (Semester – II) Examination, 2009
SOCIOLOGY
(Compulsory)
Methodology of Social Research
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B. *: 1)* ***All*** *questions are* ***compulsory****.*
2) Figures to ***right*** *indicate the marks of relevant questions.*

1. Answer **any one** question of the following within **500** words : **20**
   a) Describe social science as science and explain the components of research in social science.
   b) Define positivism. Examine how phenomenology criticises positivism.

2. Answer **any one** question of the following within **500** words : **20**
   a) Differentiate between questionnaire and schedule.
   b) Examine the method of content analysis in qualitative research strategies.

3. Answer **any two** questions of the following within **250** words each : **20**
   a) Fayarbad's view about new philosophy of science.
   b) Explain the meaning of rationality and examine its significance in social science research.
   c) What is survey method ?
   d) Elucidate case study as the qualitative research strategies.

4. Write notes on **any four** of the following within **100** words **each** : **20**
   a) Panel study
   b) Ethnography
   c) Participatory Action Research
   d) Ethnomethodology as one of the research technique
   e) Types of interview
   f) Significance of reasoning in social science research.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

*सूचना : १) **सर्व** प्रश्न **अनिवार्य** आहेत.*
*२) **उजवीकडचे** आकडे संबंधित प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.*

१. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **५००** शब्दात द्या : **20**

अ) विज्ञान म्हणून सामाजिक शास्त्राचे वर्णन करा आणि सामाजिक शास्त्रातील संशोधनाचे अंगभूत घटक स्पष्ट करा.

ब) प्रत्यक्षवादाची व्याख्या द्या. प्रघटनशास्त्र प्रत्यक्षवादावर कशी टीका करते याचे परीक्षण करा.

२. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **५००** शब्दात द्या : **20**

अ) प्रश्नावली व अनुसूचि यातील भेट स्पष्ट करा.

ब) गुणात्मक संशोधन डावपेचानुसार आशय पद्धतीचे परीक्षण करा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **२५०** शब्दात लिहा : **20**

अ) विज्ञानाच्या नवीन तत्वज्ञाना संबंधी फेयराबादचे (Fayarbad's view) विचार.

ब) तर्क संगततेचा (rationality) अर्थ स्पष्ट करा आणि सामाजिक संशोधनातील तर्क संगततेच्या महत्त्वाचे परीक्षण करा.

क) सर्वेक्षण पद्धती म्हणजे काय ?

ड) गुणात्मक संशोधन डाकपेच म्हणून व्यष्टि अध्ययन पद्धती विशद करा.

४. खालीलपैकी कोणत्याही **चार** वर प्रत्येकी **१००** शब्दात टीपा लिहा : **20**

अ) गट अध्ययन पद्धती (Panel Study Method)

ब) लोकालेख.

क) सहभागी क्रिया संशोधन.

ड) एक संशोधन तंत्र म्हणून लोकजीवन पद्धती शास्त्र.

ई) मुलाखतीचे प्रकार.

फ) सामाजिक शास्त्र संशोधनातील कारण मीमांसेचे महत्त्व.

M.A. (Semester – II) Examination, 2009
SOCIOLOGY
(Optional Paper)
Sociology of Education
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

Note: *1) **All** questions are **compulsory**.*
*2) Figures to **right** indicate the marks of relevant questions.*

1. Answer **any one** question of the following within **500** words : **(20)**
   a) Discuss Bourdieu's theoretical approach and contribution to Sociology of Education.
   b) Examine John Dewey's contribution to philosophy of Education.
2. Answer **any one** question of the following within **500** words: **(20)**
   a) Assess the significance of Indian Tradition of Education.
   b) Examine various new policies of Education in India.
3. Answer **any two** questions of the following within **250** words **each** : **(20)**
   a) What is de-schooling of society ? Explain.
   b) Take brief review of the contribution of nationalists to Indian education.
   c) Elucidate briefly Adult Education and Extension Programme.
   d) What are the issues of inequality in Indian Educational System ?
4. Write notes on **any four** of the following within **100** words each: **(20)**
   a) Gramsci's concept of Hegemony.
   b) Freire's contribution to the philosophy of education.
   c) Colonial education.
   d) Distance education.
   e) Explain very briefly the new development in Sociology of Education.
   f) Parson's functional approach toward education.

मराठी रूपांतर

*सूचना: १) **सर्व** प्रश्न **अनिवार्य** आहेत.*
*२) **उजवीकडचे** आकडे संबंधित प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.*

१. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **५००** शब्दात द्या. **(२०)**

अ) शिक्षणाच्या समाजशास्त्रासंबंधी बोदर्यू यांच्या सैद्धांतिक दृष्टिकोनावर आणि योगदानावर चर्चा करा.

ब) शिक्षणाच्या तत्वज्ञानाला जॉन ड्युई (John Dewey) यांनी दिलेल्या योगदानाचे परीक्षण करा.

२. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **५००** शब्दात द्या: **(२०)**

अ) शिक्षणाच्या भारतीय परंपराच्या महत्त्वाचे मूल्यमापन करा.

ब) भारतातील शिक्षणाच्या विविध नवीन धोरणाचे परीक्षण करा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तर प्रत्येकी **२५०** शब्दात द्या. **(२०)**

अ) समाजाचे निर्विद्यालयीकरण (de.schooling) म्हणजे काय ?

ब) भारतीय शिक्षणाला राष्ट्रवाद्यांनी दिलेल्या योगदानाचा थोडक्यात आढावा घ्या.

क) 'प्रौढ शिक्षण आणि विस्तार कार्यक्रम' थोडक्यात विशद करा.

ड) भारतीय शिक्षण व्यवस्थेतील असमानतेचे प्रश्न कोणते ?

४. खालीलपैकी कोणत्याही **चारवर** प्रत्येकी **१००** शब्दात टीपा द्या. **(२०)**

अ) वर्चस्व किंवा अधिसत्ता ही ग्रामसीची संकल्पना.

ब) शिक्षणाच्या तत्वज्ञानाला फ्रिरी (Freire) यांनी दिलेले योगदान.

क) वसाहतवादी शिक्षण.

ड) दूरस्थ शिक्षण.

ई) शिक्षणाच्या समाज शास्त्राचा विकास अत्यंत थोडक्यात स्पष्ट करा.

फ) शिक्षणासंबंधीचा पार्सन्स यांचा कार्यात्मक दृष्टिकोन.

[3607] – 204

M.A. (Semester – II) Examination, 2009
SOCIOLOGY
(Optional Paper)
SO-06 – Sociology of Media (2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B. : *1)* ***All*** *questions are* ***compulsory****.*
2) Figures to the ***right*** *indicate* ***full*** *marks.*

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
   1) Explain how has television changed the context of politics in India.
   2) Discuss the social history of media.

2. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
   1) Discuss the reimagination of Indian nation in transnational cinema.
   2) Critically evaluate ethnography as a method in media analysis.

3. Answer **any two** of the following questions within **250** words **each** : **20**
   1) Examine the emergence of Satellite television in India.
   2) Evaluate the growth of regional cinema in India.
   3) Discuss propaganda model.
   4) Write a note on discourse analysis.

4. Answer **any four** of the following questions within **100** words **each** : **20**
   1) Concept of popular culture.
   2) Meaning of dominant ideology.
   3) Media and modernity.
   4) The circuit of culture.
   5) Terrorism in transnational cinema.
   6) Concept of spectatorship.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

*सूचना : 1) **सर्व** प्रश्न **अनिवार्य** आहेत.*
*2) **उजवीकडील** अंक प्रश्नाचे **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*

1. खालील पैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : **20**

   1) भारतातील राजकारणाचे संदर्भ दूरचित्रवाणी मुळे कसे बदलले हे स्पष्ट करा.

   2) प्रसारमाध्यमांच्या सामाजिक इतिहासावर चर्चा करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : **20**

   1) राष्ट्रातीत (transnational) चित्रपटांमधून भारतीय राष्ट्राची पूर्नकल्पना कशी पुढे आली यावर चर्चा करा.

   2) प्रसार माध्यमांच्य विश्लेषणातील लोकालेख शास्त्र या पद्धतीचे टीकात्मक मूल्यमापन करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **250** शब्दांत लिहा : **20**

   1) भारतातील उपग्रह (satellite) दूरचित्रवाणीच्या उदयाचे परीक्षण करा.

   2) भारतातील प्रादेशिक चित्रपटांच्या विकासाचें मूल्यमापन करा.

   3) प्रचार प्रारूपावर चर्चा करा.

   4) चर्चा विश्वाचे विश्लेषण यावर टीप लिहा.

4. खलीलपैकी कोणत्याही **चार** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा : **20**

   1) लोकप्रिय संस्कृतीची संकल्पना.

   2) प्रभावी विचार प्रणाळीचा अर्थ.

   3) प्रसारमाध्यमे आणि आधुनिकता.

   4) द सर्कीट ऑफ कल्चर (The Circuit of Culture)

   5) राष्ट्रातीत चित्रपटातील दहशतवाद.

   6) प्रेक्षक/दर्शक ही संकल्पना.

[3607] – 205

M.A. (Semester–II) Examination, 2009
SOCIOLOGY (Optional Paper)
Health and Society
(New Course) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B. *: i)* ***All*** *questions are* ***compulsory****.*

ii) Figures to the ***right*** *indicate* ***full*** *marks.*

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words. **20**
   1) Explain the concept of sickness. Describe various factors responsible for sickness.
   2) Explain about Social Health Care in India.

2. Answer **any one** of the following questions within **500** words. **20**
   1) What is Community Health ? Explain in detail the Community Health Problems in India.
   2) Describe the Interactionist Approach and Conflict Approach on Health and Medicine within Sociology.

3. Answer **any two** of the following questions within **250** words each. **20**
   1) "Health Care is the responsibility of State" - Comment.
   2) Describe the significance of Health Education.
   3) What is Social Epidemiology ?
   4) Describe the consequences of Food and Drug Adulteration.

4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words each. **20**
   1) Explain the impact of Globalization on Health Care in India.
   2) Health Insurance
   3) Role of patient
   4) Significance of Food in Human Health
   5) Concept of disease
   6) Health and Hygiene.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : *i)* ***सर्व*** *प्रश्न सोडविणे* ***आवश्यक*** *आहे.*
ii) ***उजवीकडील*** *आकडे प्रश्नांचे* ***पूर्ण*** *गुण दर्शवितात.*

1) खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नांचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा. **20**

1) आजारपण ही संकल्पना स्पष्ट करा. आजारपणासाठी जबाबदार असलेले विविध घटक विशद करा.

2) स्पष्ट करा : 'भारतातील सार्वजनिक आरोग्याची काळजी'.

2) खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा. **20**

1) सामुदायिक आरोग्य म्हणजे काय ? भारतातील समुदाय आरोग्य विषयक समस्या सविस्तर लिहा.

2) समाजशास्त्रीय दृष्टीने आरोग्य आणि औषधे या विषयीचा आंतर्क्रियावादी आणि संघर्ष दृष्टिकोन विशद करा.

3) खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे लिहा. **20**

1) 'आरोग्य दक्षता राज्यांची जबाबदारी आहे' – भाष्य करा.

2) 'आरोग्य शिक्षणाचे महत्त्व' सविस्तर लिहा.

3) सामाजिक संसर्गजन्य रोगनिदान म्हणजे काय ?

4) अन्न आणि औषध भेसळ यांच्यामुळे होणारे परिणाम विशद करा.

4) खालीलपैकी कोणत्याही **चारवर** प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा. **20**

1) 'भारतातील आरोग्य रक्षण' यावरील जागतिकीकरणाचा प्रभाव

2) आरोग्य विमा

3) रुग्णाची भूमिका

4) मानवी आरोग्यातील आहाराचे महत्त्व

5) रोगाची संकल्पना

6) आरोग्य आणि स्वच्छता.

[3607] – 206

M.A. (Semester – II) Examination, 2009
SOCIOLOGY
(Optional Paper)
Sociology of Labour
(New Course) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B. *: i)* ***All*** *questions are* ***compulsory****.*
ii) Figures to the ***right*** *indicate* ***full*** *marks.*

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
   1) Describe in detail the present challenges of Labour movements in the organized sector.
   2) Explain the concept 'Work and Labour'. Describe the changing concept of 'Work and Labour'.

2. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
   1) Explain in detail any two approaches of Labour movements.
   2) Describe in detail 'Sociology of Labour'.

3. Answer **any two** of the following questions within **250** words **each** : **20**
   1) Explain with examples the various problems of female workers in unorganised sector.
   2) Evaluate the consequences of globalization of Industrial Labour.
   3) Explain with example the causes of Regional and Local migration of labour.
   4) Explain the relationship between industrial labour and society.

4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words **each** : **20**
   1) Types of workers.
   2) Labour organisation.
   3) Transnational Migration of Labour.
   4) Classification (Types) of employment in unorganised sector.
   5) Features of labour movements during Pre-Independence period.
   6) Features of Industrial labour.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

*सूचना : i) **सर्व** प्रश्न **आवश्यक** आहेत.*
*ii) **उजवीकडील** अंक **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : **20**

   1) संघटीत क्षेत्रातील सद्यस्थितीतील कामगार चळवळींपुढील आव्हाने सविस्तर वर्णन करा.

   2) 'काम' आणि 'श्रम' संकल्पना स्पष्ट करून 'काम' आणि 'श्रम' यांची बदलती संकल्पना विशद करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : **20**

   1) कामगार चळवळी विषयक कोणतेही दोन दृष्टिकोन सविस्तर स्पष्ट करा.

   2) 'कामगारांचे समाजशास्त्र' – सविस्तर विशद करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे लिहा : **20**

   1) असंघटीत क्षेत्रातील स्त्री कामगारांच्या विविध समस्या सोदाहरण विशद करा.

   2) जागतिकीकरणाचे औद्योगिक कामगारांवर होणाऱ्या परिणामांचे मूल्यमापन करा.

   3) कामगारांच्या प्रादेशिक व अंतर्गत स्थलांतराची कारणे उदाहरणासहित स्पष्ट करा.

   4) औद्योगिक कामगार व समाज यांचा परस्पर संबंध स्पष्ट करा.

4. खालील पैकी कोणत्याही **चारवर** प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : **20**

   1) श्रमिकांचे प्रकार

   2) कामगार संघटना

   3) कामगारांचे आंतरराष्ट्रीय स्थलांतर

   4) असंघटीत श्रेत्रातील रोजगारांचे प्रकार (वर्गीकरण)

   5) स्वातंत्र्यपूर्व काळातील कामगार चळवळींची वैशिष्ट्ये

   6) औद्योगिक कामगारांची वैशिष्ट्ये

[3607] – 301

M.A. (Semester – III) Examination, 2009
SOCIOLOGY (Compulsory)
SC-05 : Application of Research Skills
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B.: *i)* ***All*** *questions are* ***compulsory****.*
ii) Figures to the ***right*** *indicate* ***full*** *marks.*

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words **each** : **20**
   1) What is literature review ? What are the general guidelines of writing review of literature ?
   2) Discuss the probability and non-probability types of sampling.

2. Answer **any one** of the following questions within **500** words **each** : **20**
   1) State the use and significance of computer in sociological research.
   2) Discuss the relevance of analysis and interpretation of data in sociological research.

3. Answer **any two** of the following questions within **250** words **each** : **20**
   1) What is variable ? How variables are identified in sociological research ?
   2) State the characteristics of structured questionnaire.
   3) What is coding ? How coding is done in sociological research ?
   4) Discuss the procedures and relevance of writing bibliography.

4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words **each** : **20**
   1) Cross Tabulation
   2) Tests of significance
   3) Qualities of good sampling
   4) Measurement of variance
   5) Importance of Report Writing
   6) Standard deviation.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : *i)* ***सर्व*** *प्रश्न* ***अनिवार्य*** *आहेत.*

ii) ***उजवीकडील*** *अंक संबंधित प्रश्नांचे* ***पूर्ण*** *गुण दर्शवितात.*

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : **20**

   1) संदर्भ साहित्याचा आढावा म्हणजे काय ? संदर्भ साहित्याच्या आढावा लेखनातील मार्गदर्शन तत्वे कोणती ?

   2) संभाव्यता व असंभात्यता नमुना निवडीच्या प्रकारांची चर्चा करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : **20**

   1) समाजशास्त्रीय संशोधनातील संगणकाचे उपयोग व महत्व स्पष्ट करा.

   2) समाजशास्त्रीय संशोधनातील माहितीचे विश्लेषण व निर्वाचन (interpretation) यांच्या महत्वाची चर्चा करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **250** शब्दात लिहा : **20**

   1) चल म्हणजे काय ? समाजशास्त्रीय संशोधनात चलांचा शोध कसा घेतला जातो ?

   2) संरचित प्रश्नावळीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

   3) संकेतीकरण म्हणजे काय ? समाजशास्त्रातील संशोधनात संकेतीकरण कसे केले जाते ?

   4) संदर्भसुची लिखाणाच्या प्रक्रीया (Procedure) व त्याचे महत्व स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही **चारवर** प्रत्येकी **100** शब्दात टीपा लिहा : **20**

   1) पडताळा सारिणीकरण (Cross Tabulation)

   2) संयुक्तीकतेच्या चाचण्या (Tests of significance)

   3) चांगल्या नमुना निवडीची गुणतत्वे

   4) वैविध्याचे समान विचलनाचे मापन (Measurement of variance)

   5) संशोधन अहवाल लेखनाचे महत्व

   6) मानक/प्रमाण विचलन (Standard Deviation).

[3607] – 302

M.A. (Semester – III) Examination, 2009
SOCIOLOGY
(Compulsory Paper)
SC – 06 : Sociology of Development
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B. : *i)* ***All*** *questions are* ***compulsory****.*
ii) Figures to the ***right*** *indicate* ***full*** *marks.*

1. Answer **any one** of the following questions in **500** words **each** : **20**

   1) Discuss the conceptual evolution of development from economic growth to sustainable development.

   2) What is modernization ? Discuss the failures of modernization model of development.

2. Answer **any one** of the following questions in **500** words **each** : **20**

   1) Critically analyse the dependency theory of development.

   2) Discuss Schumacher's views on alternate development.

3. Answer **any two** of the following questions in **250** words **each** : **20**

   1) Discuss the role of NGOs in the context of neo-liberalism as agents of development.

   2) Elucidate the relation between development and modernization.

   3) Analyse the environmentalist approach to development.

   4) Describe features of Hind Swaraj as Gandhiji's views on development.

P.T.O.

4. Write short notes on **any four** of the following in **100** words **each** : **20**

1) Meaning of neo-liberalism.

2) Meaning of eco-feminism.

3) Gender and Development (GAD).

4) Issues of post-developmentalism.

5) Right to development.

6) Meaning of development aid.

मराठी रूपांतर

सूचना : *i)* ***सर्व*** *प्रश्न* ***अनिवार्य*** *आहेत.*
ii) ***उजवीकडील*** *अंक* ***संपूर्ण*** *गुण दर्शवितात.*

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे **500** शब्दांत उत्तर लिहा : **20**

1) आर्थिक वाढ ते चिरंतन विकास अशा विकासाच्या झालेल्या संकल्पनात्मक बदलाची चर्चा करा.

2) आधुनिकीकरण म्हणजे काय ? विकासाच्या आधुनिकीकरण आराखडयाच्या अपयशांची चर्चा करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** पश्नाचे **500** शब्दांत उत्तर लिहा : **20**

1) विकासाच्या अवलंबित्व सिद्धांताचे टीकात्मक विश्लेषण करा.

2) शूमाखर यांच्या पर्यायी विकासावरील विचारांची चर्चा करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची **250** शब्दांत उत्तरे लिहा : **20**

1) नवउदारमतवादाच्या संदर्भात विकासातील महत्वाचा घटक म्हणून स्वयंसेवी संस्थांच्या भूमिकेची चर्चा करा.

2) विकास आणि आधुनिकीकरणातील संबंध विशद करा.

3) विकासाच्या पर्यावरणवादी दृष्टीकोनाचे विश्लेषण करा.

4) गांधीजींचे विकासावरील विचार म्हणून 'हिंद स्वराज' च्या वैशिष्ठ्यांचे वर्णन करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही **चारांवर 100** शब्दांत टीपा लिहा : **20**

1) नव उदारमतवादाचा अर्थ.

2) पर्यावरणवादी स्त्रीवादाचा अर्थ.

3) लिंगभाव आणि विकास (GAD).

4) विकासोत्तरवादातील मुद्दे.

5) विकासाचा हक्क.

6) विकास सहाच्य निधीचा अर्थ.

[3607] – 304

M.A. (Semester – III) Examination, 2009
SOCIOLOGY
(Optional Paper)
So-10 : Sociology of Dalits And Tribes (2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

*N.B. : 1) **All** questions are **compulsory**.*
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer **any one** of the following within **500** words. **20**

   1) Discuss Elwin's isolationist approach with reference to scheduled tribes.
   2) Discuss the concept of social exclusion and its eco-political dimensions.

2. Answer **any one** of the following within **500** words. **20**

   1) Discuss the various constitutional provisions with reference to scheduled castes.
   2) Elaborate upon the issues of violence and stigma raised by DTNT movement.

3. Answer **any two** of the following within **250** words each. **20**

   1) Explain the concept of identity politics with reference to Dalit movement.
   2) Discuss Mahatma Jotiba Phule's countribution to non-brahmin perspective
   3) Discuss issues of displacement faced by tribal society.
   4) Explain in brief the Acts (laws) concerning criminal tribes.

4. Answer **any four** of the following within **100** words each. **20**

   1) Reservation policies for scheduled tribes.
   2) New forms of oppression of nomadic tribes.
   3) Definition of depressed castes as given in Imperial Gazetteer.
   4) Ghurye's integrationist approach to the study of tribal society.
   5) Dr. Babasaheb Ambedkar's 'Broken-man' theory.
   6) Meaning of denotified and nomadic tribes. (DTNT)

मराठी रूपांतर

*सूचना : १) **सर्व** प्रश्न **आवश्यक** आहेत.*
*२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे **पूर्ण** गुण दर्शवतात.*

१. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे **५००** शब्दात उत्तर लिहा. **20**

१) अनुसूचित जमातीच्या संदर्भातील एल्विन यांच्या अलगतावादी दृष्टिकोनाची चर्चा करा.

२) सामाजिक विलगीकरण या संकल्पनेची व तिच्या आर्थिक –राजकीय पैलूंची चर्चा करा.

२. खालील पैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे **५००** शब्दात उत्तर लिहा. **20**

१) अनुसूचित जातींच्या संदर्भातील विविध संविधनात्मक तरतुदींची चर्चा करा.

२) भटक्या – विमुक्त जमातींच्या चळवळीने उपस्थित केलेले हिंसा व कलंक हे मुद्दे विस्ताराने सांगा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची **२५०** शब्दात उत्तरे लिहा. **20**

१) दलित चळवळीच्या संदर्भात 'अस्मितेचे राजकारण' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

२) महात्मा जोतिबा फुले यांनी ब्राम्हणेतर दृष्टिकोनाला केलेल्या योगदानाची चर्चा करा.

३) आदिवासी समाजापुढील विस्थापनाच्या प्रश्नाची चर्चा करा.

४) गुन्हेगार जमातींच्या संदर्भातील कायदे थोडक्यात स्पष्ट करा.

४. खालील पैकी कोणत्याही **चारांवर** प्रत्येकी **१००** शंब्दात टीपा लिहा. **20**

१) अनुसूचित जमातींसाठीचे आरक्षण धोरण.

२) भटक्या जमातींच्या शोषणाची नवी रूपे.

३) साम्राज्यवादी राजपत्रात दिलेली शोषित जातींची व्याख्या.

४) घुर्ये यांचा आदिवासी समाजाच्या अभ्यासाचा एकात्मतावादी दृष्टिकोन.

५) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा 'ब्रोकन–मॅन' (Broken-man) सिद्धांत.

६) भटक्या विमुक्त जमातीचा अर्थ.

———————

[3607] – 305

M.A. (Semester – III) Examination, 2009
SOCIOLOGY
(Optional Paper)
SO - 11 : Sociology of Disaster and Disaster Management
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B. : *i)* ***All*** *questions are* ***compulsory****.*
ii) Figures to the ***right*** *indicate* ***full*** *marks.*

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**

   1) Define Disaster and explain its nature and characteristics.

   2) Explain India's Disaster Management Act, 2005 in detail.

2. Answer **any one** of the following questions within **500** words: **20**

   1) Write the causes and consequences of natural disasters with examples.

   2) Explain the types of wars and discuss post-war relief and rehabilitation programme.

3. Answer **any two** of the following questions within **250** words **each** : **20**

   1) Explain the types of industrial disasters.

   2) Discuss the role of media in disaster management.

   3) Explain how women are affected by various natural disasters.

   4) Explain post-disaster stress managment.

P.T.O.

4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words **each** : **20**

   1) Causes of riots.

   2) Primary impact of famines.

   3) Necessary factors of disaster management.

   4) Causes of biological war.

   5) Types of optional insurances.

   6) Measures against communicable diseases.

मराठी रूपांतर

*सूचना : i) **सर्व** प्रश्न **अनिवार्य** आहेत.*
*ii) **उजवीकडील** अंक **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे **500** शब्दांत उत्तर लिहा : **20**

   1) आपत्तीची व्याख्या सांगून त्याचे स्वरूप व वैशिष्ठ्ये स्पष्ट करा.

   2) भारताचा आपत्ती व्यवस्थापन कायदा, 2005 स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे **500** शब्दांत उत्तर लिहा : **20**

   1) नैसर्गिक आपत्तींची कारणे आणि परिणाम उदाहरणासहित लिहा.

   2) युद्धाचे विविध प्रकार स्पष्ट करून युद्ध–पश्चात परिस्थितीतील मदत आणि पुनर्वसन कार्यक्रम स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तरे **250** शब्दांत द्या : **20**

   1) औद्योगिक आपत्तीचे प्रकार स्पष्ट करा.

   2) आपत्ती व्यवस्थापनातील प्रसारमाध्यमांच्या भूमिकेची चर्चा करा.

   3) विविध नैसर्गिक आपत्तींचा स्त्रियांवर काय परिणाम होते ते स्पष्ट करा.

   4) आपत्ती पश्चात तणाव व्यवस्थापन म्हणजे काय ते स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही **चारांवर 100** शब्दात संक्षिप्त टीपा लिहा : **20**

1) दंगलीची कारणे.

2) उपासमारीचे प्राथमिक परिणाम.

3) आपतकालीन नियोजनाचे आवश्यक घटक.

4) जैविक युद्धाची कारणे

5) ऐच्छिक विम्याचे प्रकार.

6) संसर्गजन्य रोगांविरूद्ध उपाययोजना

[3607] –306

M.A. (Semester–III) Examination, 2009
SOCIOLOGY
(Optional Paper) (2008 Pattern)
SO-12 : Environment and Society

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B. *: i)* ***All*** *questions are* ***compulsory****.*

ii) Figures to the ***right*** *indicate* ***full*** *marks.*

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words. **20**
   1) Examine the environmental movement in India.
   2) Describe SEZ and its implications for the environment and people.

2. Answer **any one** of the following questions within **500** words. **20**
   1) Explain the Gandhian approach to the issue of environment.
   2) Discuss Global warming as environmental problem.

3. Answer **any two** of the following within **250** words each. **20**
   1) Explain the concept of sustainable development.
   2) Examine the impact of unequal distribution of water.
   3) Discuss the problems of genetically modified food.
   4) State the historical background of environmentalism with special emphasis on Rio 1992.

4. Write notes on **any four** of the following within **100** words each. **20**
   1) Social ecology
   2) Joint forest management
   3) Air pollution
   4) Environmentalism
   5) Appropriate Technology
   6) Eco feminism.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : *i)* ***सर्व*** *प्रश्न* ***आवश्यक*** *आहेत.*

ii) ***उजवीकडील*** *अंक प्रश्नाचे पूर्ण* ***गुण*** *दर्शवितात.*

1) खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे **500** शब्दांत उत्तर लिहा. **20**

   1) भारतातील पर्यावरण चळवळींचे परीक्षण करा.

   2) विशेष आर्थिक क्षेत्र (SEZ) आणि त्याचे पर्यावरण व लोक यावरील परिणाम विशद करा.

2) खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे **500** शब्दांत उत्तर लिहा. **20**

   1) पर्यावरणीय मुद्द्यांवरील गांधीवादी दृष्टीकोन स्पष्ट करा.

   2) जागतिक तापमानवाढीची एक पर्यावरणीय समस्या म्हणून चर्चा करा.

3) खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची **250** शब्दांत उत्तरे लिहा. **20**

   1) चिरंतन/शाश्वत विकासाची संकल्पना स्पष्ट करा.

   2) पाण्याच्या विषम वितरणाच्या परिणामांचे परीक्षण करा.

   3) जनुकीय पध्दतीने विकसित केलेल्या अन्नाच्या समस्यांची चर्चा करा.

   4) १९९२ च्या रिओ परिषदेच्या विशेष पार्श्वभूमीवर पर्यावरणवादाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.

4) खालीलपैकी कोणत्याही **चारवर** प्रत्येकी **100** शब्दांत टिपा लिहा. **20**

   1) सामाजिक परिसरशास्त्र

   2) सहभागी वन व्यवस्थापन

   3) हवा प्रदूषण

   4) पर्यावरणवाद

   5) पर्याप्त तंत्रज्ञान

   6) पर्यावरणीय स्त्रीवाद.